

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยซึ่งใช้แนวคิดและทฤษฎีของลีโอนาร์ด แนดเลอร์ (Leonard Nadler) การพัฒนาตน การพัฒนาคน การพัฒนางาน แล้วยังนำหลัก “ไตรสิกขา” มาเป็นเครื่องมือสำหรับมาตรวจสอบพระสงฆ์ถึงแนวทางการพัฒนาในด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓. เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในจังหวัดกำแพงเพชร และเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยแจกแบบสอบถามพระสงฆ์ จำนวน ๓๖๙ รูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) รวมถึงการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๑๒ รูป/คน เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร โดยทำการวิเคราะห์ทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) จากผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร” ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นพระสงฆ์ในจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน ๓๖๙ รูป คิดเป็นจำนวนร้อยละ ๑๐๐ มีความคิดเห็นดังนี้

พระสงฆ์ที่มีอายุของผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่นั้นมีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี มีจำนวน ๑๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๓ พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาของผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีจำนวนพรรษาน้อยกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๒๐๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๘ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญของผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน ๑๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับนักธรรมชั้นเอก มีจำนวน ๑๒๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม จำนวน ๓๐๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๖ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๒ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตนและงานของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งมี ๙ ด้าน คือ ๑. ด้านอบรมด้วยศีล ๒. ด้านอบรมด้วยสมาธิ ๓. ด้านอบรมด้วยปัญญา ๔. ด้านศึกษาด้วยศีล ๕. ด้านศึกษาด้วยสมาธิ ๖. ด้านศึกษาด้วยปัญญา ๗. ด้านพัฒนาศีลด้วย ๘. ด้านพัฒนาด้วยสมาธิ ๙. ด้านพัฒนาด้วยปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านอบรมด้วยศีล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ ด้านอบรมด้วยสมาธิ มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ ด้านอบรมด้วยปัญญา มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๕ ด้านศึกษาด้วยศีล มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๐ ด้านศึกษาด้วยสมาธิ มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๐ ด้านศึกษาด้วยปัญญา มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๗ ด้านพัฒนาด้วยศีล มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๒ ด้านพัฒนาด้วยสมาธิ มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๙ ด้านพัฒนาด้วยปัญญา มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๗ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม เพื่อนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑-๕ เมื่อเปรียบเทียบสรุปผลจากวิจัยได้ว่า พระสงฆ์ที่มี อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานในทุกด้าน ค่า (sig) ต่ำสุดที่ ๐.๐๘๐ มีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร” ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีดังนี้

ปัญหาและอุปสรรค

ด้านศีล ด้านการปฏิบัติในศีลน้อย ไม่สนใจปรับปรุงตัวต่อการรักษาศีลของตนอีก ผู้บริหารขาดการนำปฏิบัติ ขาดความร่วมมือจากหมู่คณะ ไม่ช่วยจัดกิจกรรมให้พระสงฆ์ค้อยได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องศีล

ด้านสมาธิ ขาดความเต็มใจต่อทำสมาธิ ไม่ได้รับความสนับสนุนจากผู้นำ การทำสมาธิยังไม่ค่อยปฏิบัติจริงจัง

ด้านปัญญา มีการเรียนรู้น้อยเกิดจากการศึกษาต่ำ ยังไม่รู้จักหลักธรรมเท่าที่ควร ไม่เข้าใจในหลักการและวิธีการที่ปัญญาจัดการบริหารงานและปฏิบัติงาน ไม่มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ไม่รู้จักคิดให้ถูกต้องตามหลักธรรม

ข้อเสนอแนะ

ด้านศีล ควรเสริมการให้ความเข้าใจเรื่องศีล ให้ความหมายของศีลอย่างชัดเจน ควรให้มีการฝึกฝนท่องบ่นในสิกขาบทต่างๆ และแนะนำให้การฝึกฝนแบบต่อเนื่อง

ด้านสมาธิ ควรให้การสนับสนุนเรื่องฝึกสมาธิ สร้างแรงจูงใจให้ตั้งใจต่อทำสมาธิ ให้ได้รับโอกาสการสนับสนุนจากผู้นำต่อการทำสมาธิ ปฏิบัติสมาธิอย่างจริงจังต่อเนื่อง ควรฝึกปฏิบัติทำสมาธิอย่างถูกวิธี ให้เวลาต่อการทำสมาธิเพิ่มขึ้น

ด้านปัญญา ควรเพิ่มการให้ภูมิความรู้กับพระสงฆ์ เสริมการเรียนรู้การศึกษาที่สูงขึ้น ปรับแนวคิดให้เข้าใจในหลักการและวิธีการที่ปัญญาในการจัดการบริหารงานและปฏิบัติงาน สร้างเครือข่ายในการประสานใจในหมู่คณะ ควรส่งเสริมสนับสนุนและให้ความรู้อื่นๆ ควรให้ปรับประยุกต์การเรียนรู้บ้างต่อการปฏิบัติงานร่วมกันให้เป็นรูปธรรม

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดกำแพงเพชร” เป็นสิ่งที่พระสงฆ์ต้องศึกษาเรียนรู้ ผักผ่อน อบรมบ่มเพาะความรู้ความสามารถให้มีในตน เพื่อจักได้ช่วยกันงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี และมันคงอย่างมีรูปแบบให้เป็นรูปธรรมให้ยุคปัจจุบันควรเริ่มทำเสียแต่วันนี้ มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม

การวิจัยครั้งนี้พบว่า ความคิดเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow)^๑ ในวิทยานิพนธ์ของ พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (ณรงค์ ฐิตวาทโน) ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า การนำรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมี “ไตรสิกขา” เป็นรูปแบบการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานจัดอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^๒ และสอดคล้องกับทฤษฎีของรีโอนาร์ด แนด์เลอร์ (Leonard Nadler)^๓ ในวิทยานิพนธ์ของ พระครูวิธานสุนทร (จรินทร์ อาบคำ) ที่ได้วิจัย “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลัก “ไตรสิกขา” นำไปศึกษาเปรียบเทียบอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^๔ และในการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ โรเบิร์ต แบลค และ เจนนี่ (Robert Blake and Jane S)^๕ ในการมีส่วนร่วมในวิทยานิพนธ์ของ พระกิตติชัย ปญญารโ (สินคง), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ของ

^๑ Abranam H. Maslow, “A Theory of Human Motivation”, (Psychological Review, 50 1943), pp. 370-396.

^๒ พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (ณรงค์ ฐิตวาทโน) “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^๓ Nadler, Leonard, Desingning training program : The critical events model, (Reading, Mass. Addison – Wesley, 1982), p.12.

^๔ พระครูวิธานสุนทร (จรินทร์ อาบคำ) “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๕ Robert Blake and Jane S. Mouton, The Managerial Grid, (Houston Texas : Gulf Publishing, 1964), p. 70.

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” ส่วนร่วมในการทำงานจัดอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^๖ สอดคล้องกับงานวิจัยนี้

๕.๒.๒ ความคิดเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกเป็นรายด้าน

๑. ด้านศีล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการวิจัยครั้งนี้ ความคิดเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิทยานิพนธ์ พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ ฐิตวฑฺฒโน) ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่าการนำรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมี “ไตรสิกขา” เป็นรูปแบบการพัฒนาให้เกิดประสิทธิผลต่อการทำงานจัดอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^๗ และสอดคล้องกับงานวิทยานิพนธ์ พระครูวิริยญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ) ที่ได้วิจัย “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่าการใช้หลัก “ไตรสิกขา” นำไปศึกษาเปรียบเทียบอยู่ในระดับมาก^๘ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก วิชญาภา เมธีวรฉัตร ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยบท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังคีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๙ พระมหาศุภกิจ สุกกิจใจ (ภักดีแสน) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

^๖ พระกิตติชัย ปญฺญารโ (สินคง), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^๗ พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ ฐิตวฑฺฒโน) “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^๘ พระครูวิริยญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ) “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๙ วิชญาภา เมธีวรฉัตร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยบท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังคีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๑๐} พระสํารอง สณฺญโต (แสงทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษา รูปแบบการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิปุทธ:กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านบ่อ ตำบลบ้านดง อำเภอบุขลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น” พบว่า การจัดรูปแบบการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถิปุทธนั้น เน้นด้าน ไตรสิกขาเป็นหลัก ในการฝึกฝนอบรม เพื่อพัฒนาการทั้งสามมิติคือ ด้านปัญญาเป็นเรื่องความรู้ ผล วิเคราะห์ของการพัฒนาวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงตามหลักไตรสิกขาตามแนวทางโรงเรียน วิถิปุทธได้เป็นอย่างดี^{๑๑}

๒. ด้านสมาธิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การวิจัยครั้งนี้ ความคิดเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับ มาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิทยานิพนธ์ พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ ฐิตวฑฺฒโน) ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า การนำรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมี “ไตรสิกขา” เป็นรูปแบบการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานจัดอยู่ในระดับ มาก^{๑๒} และสอดคล้องกับงานวิทยานิพนธ์ พระครูวิริยญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ) ที่ได้วิจัย “การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอดงพญาเย็น จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลัก “ไตรสิกขา” นำไปศึกษาเปรียบเทียบอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยภาพ รวมอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก^{๑๓} ศิริศักดิ์ นันตี ได้ศึกษาวิจัย “การบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา” การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังมีหลักธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการสร้างค่านิยมให้แก่สังคมแนว

^{๑๐} พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ (ภักดีแสน) “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (การบริหาร จัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),

^{๑๑} พระสํารอง สณฺญโต (แสงทอง), “ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิปุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านบ่อ ตำบลบ้านดง อำเภอบุขลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๒} พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ ฐิตวฑฺฒโน) “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๓} พระครูวิริยญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ) “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอดงพญาเย็น จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสน ศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ใหม่สังคมจะได้เจริญอย่างมั่นคงและมีสัดส่วนที่สมบูรณ์^{๑๔} พระบุญจันทร์ จนทสาโร ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวตามหลักไตรสิกขา” พบว่าการนำผลการพัฒนาบุคลากรไปใช้ในการพัฒนางาน ได้รับการพัฒนาสามารถพัฒนาความมีจริยธรรมจริยทัศน์และมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต ด้วยกระบวนการทางปัญญาซึ่งจะก่อให้เกิดความหยั่งรู้ถึงความจริงของโลกและชีวิต^{๑๕} พิชญรัตน์ บุญช่วย, ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา” พบว่า ไตรสิกขา เป็นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกอบรมตนเองอย่างเป็นขั้นตอนจนรู้ทันสภาวะไตรลักษณ์ของสิ่งทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกตามความเป็นจริง และรู้แจ้งในอริยสัจ^{๑๖}

๓. ด้านปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การวิจัยครั้งนี้ ความคิดเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิทยานิพนธ์ พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ ฐิตวฑฒโน) ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า การนำรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมี “ไตรสิกขา” เป็นรูปแบบการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานในระดับมาก^{๑๗} และสอดคล้องกับงานวิทยานิพนธ์ พระครูวิญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ) ที่ได้วิจัย “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลัก “ไตรสิกขา” นำไปศึกษาเปรียบเทียบอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^{๑๘} โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

^{๑๔} ศิริศักดิ์ นันตี, “การบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๑๕} พระบุญจันทร์ จนทสาโร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวตามหลักไตรสิกขา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๑๖} พิชญรัตน์ บุญช่วย, “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๑๗} พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ ฐิตวฑฒโน) “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๘} พระครูวิญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ) “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ด้านศิลป ควรกำหนดแผนยุทธศาสตร์ (SWOT) การทำงานร่วมกัน โดยให้พระสงฆ์คอยประสานงานในด้านนี้กับพระสงฆ์อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากคณะสงฆ์ และพระสงฆ์เองควรมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อ เช่น ควรที่ผู้นำควรร่วมการทำวัตรสวดมนต์เพื่อความชำนาญ พระสงฆ์ควรมีการสนทนาอบรมสั่งสอนเรื่องการเรียนพระธรรมวินัยแก่พระสงฆ์

๒. ด้านสมาธิ ควรกำหนดแผนยุทธศาสตร์การเรียนรู้ร่วมกัน เช่น ควรให้พระสงฆ์ได้เรียนรู้งานบริหารมุ่งความสนใจในการอบรมสั่งสอนพระสงฆ์ในงานการปกครองรวมไปถึงจุดเล็กจุดน้อยที่อาจทำให้เกิดผลกระทบต่องิตติของพระสงฆ์

๓. ด้านปัญญา ควรกำหนดแผนกลยุทธ์ ต่อการบูรณาการในพัฒนาการส่วนร่วม ควรมีแผนการทำงานตรวจสอบแผนงาน ให้ความร่วมมือในการดูแลรักษารูปแบบของการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ การปฏิสัมพันธ์ในหมู่คณะสงฆ์มีส่วนร่วมกันแผนงานร่วมกัน เช่น ควรพัฒนาสติปัญญาของพระสงฆ์ให้ได้รับโอกาสในการปกครองด้วยการมอบหมายงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ในบางส่วนรับผิดชอบ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ด้านศิลป ควรทำงานร่วมกัน โดยให้พระสงฆ์คอยประสานงานในด้านนี้กับพระสงฆ์อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากคณะสงฆ์ และพระสงฆ์เองควรมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อ เช่น ควรที่ผู้นำควรร่วมการทำวัตรสวดมนต์เพื่อความชำนาญ พระสงฆ์ควรมีการสนทนาอบรมสั่งสอนเรื่องการเรียนพระธรรมวินัยแก่พระสงฆ์ ในงานคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน เช่น ควรนำแผนงานยุทธศาสตร์ที่ร่วมกันทำให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในงานคณะสงฆ์ในทุกด้าน ภาระในงานสาธารณะสงเคราะห์ เป็นงานคณะสงฆ์ ๑ ใน ๖ ด้าน และ ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์และบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างพระสงฆ์เข้ามาใหม่และพระสงฆ์ที่อยู่ก่อน โดยควรนำหลัก “ไตรสิกขา” เข้ามายึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน มีการอบรมสั่งสอนเรื่องการเรียนพระธรรมวินัยแก่พระสงฆ์อยู่เป็นประจำ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษาการมีส่วนร่วมแบบให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งก่อนจะดำเนินการวิจัย เพื่อจะได้รับรู้ข้อมูลหลายหลายมากยิ่งขึ้น

๒. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำให้ส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการบริหารงานคณะสงฆ์ของจังหวัดกำแพงเพชร ในการจัดระบบการศึกษาให้เป็นรูปแบบยิ่งขึ้น เพื่อจะได้นำผลที่ได้มาเป็นข้อปรับปรุงการบริหารจัดการการทำงานคณะสงฆ์